

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

2023 йил 29 ноябрь

Бекобод шаҳар

Бекобод туманлараро иқтисодий суди судьяси Д.Хасанов раислигида, З.Бекмуратованинг котибалигида, Бекобод тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг даъвогар “RUSTAM BARAKA OMAD” фермер хўжалиги манфаатида жавобгар “АРК ВЕКАВОД” масъулияти чекланган жамиятидан 87 916 608 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси юзасидан қўзғатилган ишни тарафлардан: даъвогар вакили Р.Пирматов (раҳбар) иштирокидаги очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

а н и қ л а д и:

Даъвогар “RUSTAM BARAKA OMAD” фермер хўжалиги (бундан буён матнда “даъвогар” деб юритилади) манфаатида Бекобод тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (бундан буён матнда “Кенгаш”) судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар “АРК ВЕКАВОД” масъулияти чекланган жамиятидан (бундан буён матнда “жавобгар” деб юритилади) 87 916 608 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили даъво аризасини қувватлаб, жавобгар томонидан етказиб берилиши лозим бўлган маҳсулотлар ўз вақтида етказиб берилмаганлиги, шу сабабли даъвогар зарар кўрганлиги, шунинг учун пеня ундиришни сўраб мурожаат қилганлиги, мазкур ҳолатни тасдиқловчи ҳужжатлар даъвогарда мавжуд эмаслигини билдириб, даъвони қаноатлантириб беришни сўради.

Кенгаш ва жавобгар суд муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган бўлса-да, бугунги суд мажлисида вакили иштирокини таъминламади.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён “ИПК” деб юритилади) 170-моддасининг учинчи қисмига кўра иш муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган даъвогар суд мажлисига келмаса, низо унинг йўқлигида ҳал қилиниши мумкин.

Мазкур ҳолатда суд, низо юзасидан қарор қабул қилиш учун материаллар етарли эканлигини инобатга олиб, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 170-моддаси талабларидан келиб чиқиб, ишни Кенгаш ва жавобгар вакили иштирокисиз кўришни лозим топди.

Суд, иш ҳужжатларини муҳокама қилиб, даъвогарнинг кўрсатмаларини тинглаб, қуйидагиларга асосан даъвони қаноатлантиришни рад этишни лозим топди.

Аниқланишича, тарафлар ўртасида маҳсулот етказиб бериш юзасидан контракция шартномаси имзоланган. Жавобгар шартнома шартларини лозим

даражада бажармаганлигини асос қилиб, даъвогар манфаатида Кенгаш судга даъво аризаси билан мурожаат этиб, жавобгардан пеня ундиришни сўраган.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 55-моддасининг иккинчи ва учинчи қисмларига кўра, ҳар кимга ўз ҳуқуқ ва эркинликларини суд орқали ҳимоя қилиш, давлат органларининг ҳамда бошқа ташкилотларнинг, улар мансабдор шахсларининг қонунга ҳилоф қарорлари, ҳаракатлари ва ҳаракатсизлиги устидан судга шикоят қилиш ҳуқуқи кафолатланади. Ҳар кимга бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини тиклаш учун унинг иши қонунда белгиланган муддатларда ваколатли, мустақил ҳамда ҳолис суд томонидан кўриб чиқирилиши ҳуқуқи кафолатланади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (бундан буён матнда “ФК” деб юритилади) 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Иш ҳужжатларидан кўринишича, тарафлар ўртасида пахта хом-ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш юзасидан 2023 йил 10 январда 187-сонли шартнома имзоланган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4.2-бандига кўра “Буюртмачи” (жавобгар) ушбу шартнома қонуний кучга кирган кунидан бошлаб шартноманинг 4.1-бандига мувофиқ “Маҳсулот етказиб берувчи” (даъвогар)га агротехник карта асосида маҳсулот етиштириш ҳаражатларини 60 фоизгача аванс сифатида тўлаб бериш мажбуриятини олган.

Мазкур шартнома шартидан келиб чиққан ҳолда, жавобгар томонидан даъвогарга 60 фоиз аванс тўлаб берилмаганлигини важ қилиб, даъвогар манфаатида Кенгаш судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, шартноманинг 5.3-бандига асосан жавобгардан 87 916 608 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд даъво аризасида келтирилган важлар билан қуйидагиларга кўра келишиб бўлмайдиган деб ҳисоблайди.

Даъво аризасига асос қилиб келтирилган шартнома 4.2-бандининг иккинчи қисмига асосан “Маҳсулот етказиб берувчи” (даъвогар) ҳар йилги пахта ҳосилини етиштириш учун “Буюртмачи” (жавобгар)га агротехник тадбирлардан келиб чиққан ҳолда ҳаражатлар тури ва муддати бўйича молиялаштириш юзасидан агротехника тадбирлари бошланишидан аввал камида 15 кун олдин талабнома тақдим этиши ва талабномада кўрсатилган сумма шартнома умумий қийматининг 60 фоизидан ошиб кетмаслиги лозим бўлган.

Бироқ, даъвогар томонидан жавобгарга пахта ҳосилини етиштириш учун ҳаражатлар тури ва муддати бўйича молиялаштириш юзасидан талабнома юборилмаган.

ФК 256-моддасига кўра тарафлардан бири шартномага мувофиқ бошқа тарафнинг ўз мажбуриятларини бажаришига боғлиқ қилиб қўйилган мажбуриятни бажариши муқобил бажариш ҳисобланади.

Бурчли тараф шартномада белгилаб қўйилган мажбуриятни бажармаган ёки мажбурият белгиланган муддатда бажарилмаслигини очиқ кўрсатиб турган вазият мавжуд бўлган тақдирда, муқобил ижрони ўз зиммасига олган тараф ўз

мажбуриятини бажармай туришга ёки бу мажбуриятни бажаришдан бош тортишга ва кўрилган зарарни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Агар шартномада кўрсатилган мажбурият тўла ҳажмда бажарилмаган бўлса, муқобил ижрони ўз зиммасига олган тараф ўз мажбуриятининг иккинчи тарафнинг тўла ҳажмда бажарилмаган мажбуриятига мос келадиган қисмини бажаришни тўхтатиб қўйишга ёки бажаришдан бош тортишга ҳақли.

Мазкур шартноманинг 5.3-бандига мувофиқ, “Буюртмачи” (жавобгар) ёки “Маҳсулот етказиб берувчи” (даъвогар) тўлов ёки маҳсулотни етказиб бериш муддати ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов ёки маҳсулот суммасининг 0,4 фоиз миқдорида, бироқ муддати ўтказиб юборилган тўлов ёки маҳсулот суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорда пеня тўлайди.

Бундан кўринадики, шартноманинг 5.3-бандида жавобгар томонидан 60 фоизгача аванс тўлаб берилмаганлиги оқибатида пеня тўлаш тартиби белгиланмаган бўлиб балки, жавобгардан томонидан даъвогар етказиб берган маҳсулот учун ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 04, фоиз миқдорида пеня ундириш талаби кўрсатилган.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси “Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги Қонунида ҳам етказиб берилган товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини ўз вақтида тўламаганлик учун сотиб олувчи (буюртмачи) етказиб берувчига ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун кечиктирилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи миқдорида, аммо кечиктирилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдорида пеня тўланиши белгилаб қўйилган.

Шу боис суд, даъво аризасини қаноатлантиришни рад этишни лозим топади.

Қолаверса, даъвогар пеня ундириш талабини исботлаб бермади ва даъво аризасини асослантирувчи далилларни судга тақдим этмади.

Ваҳоланки, ИПК 68-моддасининг биринчи қисмида ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс, шу жумладан даъвогар ҳам ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши кераклиги аниқ белгилаб қўйилган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси 118-моддасининг биринчи қисмига кўра суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдorigа мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Қайд этилганларга кўра, суд иш ҳужжатларини тўлиқ ўрганиб, даъвогарнинг ваз ва эътирозларига тегишли ҳуқуқий баҳо бериб, ишнинг ҳақиқий ҳолатидан келиб чиқиб, даъвони қаноатлантиришни рад этишни, ишни кўриш билан боғлиқ давлат бојини даъвогар зиммасига юклашни лозим топди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида” 2017 йил 10 октябрдаги ПҚ-3318-сонли қарорининг 3-бандига кўра Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашларига фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат боји тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг

қарорлари, уларнинг мансабдор шахслари хатти-ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиш ҳуқуқи берилган. Бунда даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмайди.

Мазкур Қарор талабларидан келиб чиқиб, суд мазкур иш бўйича манфаати кўзланган шахс яъни, даъвогардан давлат божи ундирмасликни лозим топди.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118, 173, 179, 180 ва 186-моддаларини қўллаб суд,

қ а р о р қ и л а д и:

Бекобод тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг даъвогар “RUSTAM BARAKA OMAD” фермер хўжалиги манфаатида жавобгар “АРК БЕКАБОД” масъулияти чекланган жамиятидан 87 916 608 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризасини қаноатлантиришни рад этилсин.

Даъвогар “RUSTAM BARAKA OMAD” фермер хўжалиги томонидан олдиндан тўланган 33 000 сўм почта харажати ўз зиммасида қолдирилсин.

Мазкур ҳал қилув қарори устидан шу суд орқали Тошкент вилоят судининг Иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан эътиборан бир ой муддат ичида апелляция тартибида шикоят бериш мумкин.

Раислик қилувчи, судья

Д.Хасанов

